

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

În ediția de față a BIBLIEI de la 1688 se urmărește redarea textului într-o formă cât mai apropiată de ceea ce se presupune că era româna veche în epoca respectivă. Observațiile atente asupra ediției *princeps* și asupra celor două manuscrise, 45 și 4 389, au determinat colectivul de editori să ajungă la următoarele principii de transcriere a savelor chirilice susceptibile de interpretări:

a) ѱ final postconsonantic a fost transcris prin -u, dar neexistând nici un indiciu sigur de echivalență fonetică a lui cu ѱ (ierul mic) final, acesta din urmă nu a fost notat.

b) ѱ final după vocală, întâlnit destul de rar în cele trei texte, a fost transcris de asemenea prin -u: АЕСАЦІѱ (de sajiu).

c) Ѱ final, notat cu remarcabilă consecvență în formele de perfect simplu, pers. I sg. (МЪ СКѢАЮ = mă sculaiu), în derivatele cu sufixul -tor (ЖѢАКѢТОРЮ = judecătoriu) și în finalul unor substantive terminate în consoană (ЧЕРЮ = ceriu) sau în vocală (ГРАЮ = graiu), a fost transcris prin -iu.

d) ѣ în poziție e (ЧѢРЕ = cêre) și în poziție i (ЕГІПТѢНІН = eghiptênii) a fost transcris prin ê, în restul cazurilor el fiind transcris, ca de obicei, prin -ea. Tot prin ê a fost transcris uneori și ѡ (МѢУРЕ = muiêre), datorită frecvențelor alternante cu А; în restul cazurilor, ѡ a fost transcris prin ia (ТѢУТ = tăiat, АЕСѢУТ = despuiat) sau ea (НѢМ = neam, ne-am, АНМНѢЦА = dimineața) (pentru detalii, vezi S.T.L. FAC., p. 49-51. S.L.L., p. 49-51).

e) А în poziție -e, -i (ЖѢНГАРЕ, БАТРИАРЕ) a fost transcris tot prin ê (junghêre, vêtrilele). În celelalte cazuri, А a fost redat prin diftongii ea și ia. În unele cuvinte de origine slavă, cu А în etimon, slova a fost transcrisă prin ea, ia chiar dacă în silaba următoare erau e, i (НЕПРІАТНѢА = nepriiatinul, БОАРІН = boiarii). În poziție finală, А a fost transcris în câteva cazuri prin -ă, din considerente de morfologie istorică (АПРОПІА = apropi*, ЖѢНГІА = junghi*).

f) Deși valoarea dominantă a lui ѡ este aceea de ă, iar a lui ѡ aceea de î, numeroasele cazuri de alternanță grafică au impus transcrierea lor potrivit pronunției actuale (МѢНТѢН / МѢНТѢН = mîntui; ГѢРАѢ = gîrlă;

КѢРЖНАѢ = cărările etc.), inclusiv celei dialectale (МѢНІН = mănie, ПѢННѢ = răine, ПѢНѢ = rănă, РѢДНКА = rădica, РѢННІН = rănichii).

g) Frecvența alternanță a consoanelor -ș / -și, -ț / -ți (СОРЦ / СОРЦН = sorț / sorți, ГРѢЦЦ / ГРѢЦЦН = grăiț / grăiți, СКОСѢШ / СКОСѢШН = scoseș / scoseși), se reflectă ca atare în textul ediției de față.

h) Ч final suprascris a fost transcris uneori prin -ce, în spiritul textului (ННЧ = nice, КѢЧ = căce).

i) ҃ și ҄ au fost transcrise prin i chiar în cazul cuvintelor străine: ЕГІПТѢНІН (eghiptênii), Ч҄Р (chir).

j) În cazurile foarte rare cînd ѡ are valoare de i, el a fost notat ca i : +ПѢНС = împins.

k) Dintre semnele diacritice, singurul cu valoare fonetică, chendima, a fost transcris prin i : МѢННІА = mîinile, АѢ = lui.

l) Vocalele și consoanele duble au fost redade întocmai (ЧѢТААТЕ = cetaate, СААМѢ = saamă, ДРЕПТААТЕ = dreptaate, АННА = Anna, АРРАН = Arran).

Unele slove chirilice au fost transcrise în conformitate cu normele ortografiei actuale:

1) І la început de cuvînt sau de silabă a fost redat fie prin ie ВА ІШН = va ieși, КОѢ = voie, ПЛОАѢ = ploaie), fie prin e (ІА = el, ІРА = ega, ІЦН = ești, МНѢ = mie, ІН = ci, СКРНѢ = scrie).

2) А inițial a fost transcris prin ia (АСТѢ = iaste, СѢ АН = să iai), dar și prin ea (ПРЕ А = pre ea); aceeași literă precedată de ѣ a fost redată prin ea (АЧѢА = acêea).

3) Potrivit aceluiași norme, ѣ final a fost transpus prin ia în АЧІЦѢ (aceștia).

4) + urmat de n a fost transcris î sau în (+НѢАЦНМЕ = înălțime, +НОАЦЕ = înnoiște), iar înaintea labialelor p și b, îm (+ПѢРАТ); urmat de n, + a fost redat însă și în acest caz prin î (+НПѢРАТ = înpărat).

5) Cuvintele compuse au fost ortografiate potrivit normelor actuale БННЕКѢЖНТАЕОМ = binecuvînta-voiu, ѢНТ АѢ АЕМНѢА = untdelemnul, cu excepția situațiilor în care termenii își păstrau autonomia și, în consecință aveau o flexiune proprie (ѢНТѢАѢН АѢ АЕМН = untului de lemn).

6) Regulile ortografice actuale au fost aplicate și în cazul în care slova chirilică a fost transcrisă prin două litere latine (сѣ = se-au).

7) Restul semnelor chirilice au fost transcrise potrivit valorilor cunoscute.

La transcrierea textului, au fost coborâte în rînd suprascrierile, întregindu-se tacit toate prescurtările marcate prin titlă, cu excepția cuvintelor cu pronunție variabilă, la care întregirea s-a făcut între paranteze unghiulare (< >) potrivit contextului imediat: ѿи сѣтѣрарѣ = și s<ă> săturară; ѿи сѣ спѣмѣнтѣзе = și să s<ă> spămînteze etc.; nu a fost întregită în nici un fel vocala finală (ѣ) după consoanele *m*, *ș* și *ț*, din motivele amintite mai sus, chiar dacă în cazul ultimei consoane soluția nu e cea potrivită și pentru ms. 4 389. De altfel, numărul prescurtărilor prin contragere este destul de mic în cele trei texte: blgorodnie (blagorodnie), blgoslovi, blgslvi (blagoslovi), blstema (blestema), ciste (cinste), Dvd (David), dmn (domn), dh (duh), dmnie (domnie), Iil (Israil, Izrail), Dmzheu – Dmzău (Dumnezeu – Dumnezău), împrat (împărat), Is Hs (Isus Hristos), Izl (Izrael), mlă (milă), mlstiv (milostiv), mrte (moarte), mrtul (mortul), sfi (sfinți).

Tot în mod tacit au fost corectate și greșelile de tipar (foarte puține, de altfel) din ediția *princeps*: (în loc de

царѣ (greșit), карѣ = cară; în loc de червѣ = cerelui, червѣи = ceriului; în loc de пестре копеи = pestre capsele, прѣсти копеи = preste coapsele etc.). Alte erori, omisiunile și întregirile de text din părțile deteriorate au fost marcate prin paranteze unghiulare, însoțite de note, iar repetițiile și cuvintele de prisos au fost puse între paranteze drepte ([ ]).

Parantezele și indicațiile copiștilor celor două manuscrise au fost de asemenea marcate prin note, iar în aparatul critic (NOTE) s-au dat toate notele liminare cu variante lexicale și comentarii ale copiștilor, ce au legătură directă cu textul (cu excepția concordanțelor biblice marginale, care nu interesează prezenta ediție). Sfirșitul textului din fiecare coloană facsimilată a ediției *princeps* în această ediție a fost marcat printr-o bară oblică în toate celelalte patru coloane ce însoțesc pe pagini facsimilul.

La editarea celor trei texte, am folosit ortografia și punctuația de azi, notînd, în plus, accentele cuvintelor comune în cazul abaterilor de la normă; la fel am procedat și în cazul numelor proprii.

Versetele textelor au fost redactate prin paragrafe distincte, potrivit *Bibliei moderne*, iar neconcordanțele de segmentare și de numerotare au fost marcate prin paranteze drepte ([ ]).